

Öt év – négy szerző
A *Pesti Napló* gyermekrovatának arculatát meghatározó szerzők
1901 és 1905 között¹

VOJNICS-ROGICS RÉKA

A gyermekrovat általános jellemzői

Az 1850 márciusától 1939-ig megjelenő *Pesti Napló* a 19. századi magyar nyelvű sajtóipar egyik legnépszerűbb napilapjaként működött.² A lap a politikai diskurzus kialakítása mellett szerepet játszott az olvasóközönség ízlésének formálásában a tárcarovat bevezetése által.³ A sajtóorgánum 1893. február 5-én indította el gyermekirodalmi rovatát „*Gyermekszobának*” címmel. A *Gyermekszoba*, majd 1901 novemberétől *Gyermekvilág* címet viselő rovat a *Móka bácsi* álnévvel író Halász Ignác meséjével jelentkezett először. Halász 1892-től publikált a lap számára az általa gyűjtött skandináv népmesékből, melyek olyannyira megnyerték az olvasóközönség tetszését, hogy a lap főszerkesztője – ifjabb Ábrányi Kornél – a tömegmédiумok szerkesztői közül elsőként hozott létre külön gyermekeknek szóló rovatot.

Ez a közreműködés annyira jövedelmezővé, és a gyerekovat annyira népszerűvé vált, hogy *Móka bácsi* távozása után rengeteg szerző fordult meg a lapnál. A rovat töretlen népszerűségét mutatja, hogy míg 1893. február 5-től 1900. december 30-ig huszonegy szerző írt a rovatba,⁴ a századforduló utáni első tíz évben ez a szám harmincöt-re emelkedett. A publikálók nagy száma azonban félrevezető lehet: a szerzők több mint fele csupán egyetlen textussal jelentkezett, így a rovatot az eddig vizsgált 18 év alatt (1893–1910) valójában mindössze 10–12 szerző látta el rendszeres szövegközlésekkel. A *Gyermekszoba* arculatát nem a gyermekirodalom terén szárnyukat próbálgató alkalmi írók alakították ki, hanem azok a szerzők, akik már eleve gyerek-, illetve ifjúsági íróként aposztrofálták magukat. Többek között olyan neves gyermekirodalmi szerzők írtak a rovatba, mint Tábori Róbert, Tutsek Anna, Pósa Lajos és Benedek Elek. Jellemzően a már elismert szerzők publikáltak sűrűbben, de a rovat

---

¹ Az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-2 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

² „Az évtized közepén [1850-es évek] ilyen folyóirat-környezetben, a magyar nyelvért folytatott újbóli küzdelem sikereinek láttán, a politikailag szigoribban ellenőrzött napilapok is bátorságra kaptak. Különösen a *Pesti Napló* női jelentőségében, mióta szerkesztését – hol hivatalosan, hol a háttérből – Kemény Zsigmond báró irányította. [...] [Az 1870-es években a] politikai napilapok közül még mindig a *Pesti Napló* a legszámottevőbb, bár nem éri el Kemény alatti színvonalát.” (NEMESKÜRTY 1993, 9, 51).

³ „Erdélyi [Pál] helyzetértékelése a *Pesti Napló* tárcarovatának összefüggésében különösen tanulságos, hiszen rávilágít arra a kitüntetett szerepre, amelyet ebben az évtizedben az újjászerveződő olvasóközönség ízlésének, irodalomról kialakított elképzeléseinek formálásában a lap betölthetett.” (HANSÁGI 2014, 156. vö. ERDÉLYI 1997).

⁴ VOJNICS-ROGICS 2019, 86.

„ugródeszkeként” is funkcionálhatott a még ismeretlen szerzők számára.⁵ A rovat szerzői egymástól eltérő minőséget, stílust, nevelési elvet képviseltek: más-más módon szólították meg a célközönséget. Éppen ezért az egységes terjedelmű, és minden vasárnap megjelenő rovat sokszínű tartalmat kínált változatos formában, eltérő ideológiai-erkölcsi normákkal kiegészülve. A vallásos meggyőződésű,⁶ a diákok tanulását és magaviseletét erőszakkal szorgalmazó,⁷ vagy éppen a nacionalista tanokat propagáló szövegek megfértek egymás mellett.⁸

A négy legtöbb szöveget publikáló szerző

Bár a *Gyermekszoba* első nyolc éve is számos izgalmas szöveget tartalmaz, jelen tanulmányban az 1901 és 1905 közötti időszak elemzésére szorítkozom. Ebben az időintervallumban összesen 270 szöveg jelent meg a *Gyermekvilágban*, melyeknek megközelítőleg nyolcvan százaléka négy szerző tollából származik. A következőkben tehát Tábori Róbert, Londesz Elek, Konrádné Kelen Jolán és Tutsek Anna gyerekirodalmi munkásságával foglalkozom (*1. diagram*).

A tizenegy több szöveget publikáló szerző mellett tizenhét egyszöveges író nevével találkozhatunk, akik közül tizenhárman a teljes nevükön, négyen pedig álnéven publikáltak: Vértes József, Kőrösi Henrik, Bárdos Lilly, Lándor Tivadar, Sas Ede, Thirring Gusztávné, Garai Ferenc, Nora néni, Lampérth Géza, Bánfi Pál, Gábor diák, András diák, Fülei Sz. Lajos, Tanító néni, Szabó Sándor, Gaál Mózes, Lengyel Laura.

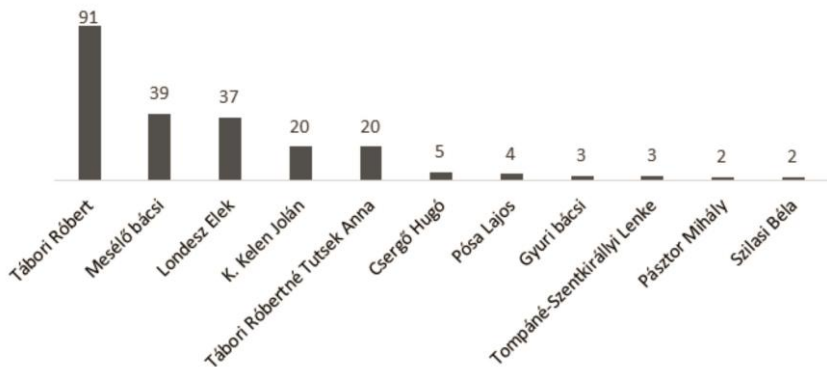
---

⁵ Például a *Pesti Napló* gyermekrovatának jelentékeny szerzői, Konrádné Kelen Jolán és Gáspárné Dávid Margit is itt kezdték pályájukat. Konrádné később egy mesekönyvvel is jelentkezett, Gáspárné pedig több ifjúsági könyvet is szerzett. Lásd GÁSPÁRNÉ 1906; KONRÁDNÉ 1910.

⁶ A korszak vallásos szellemisége részben a magyar iskolarendszer sajátosságából is fakadhat: az állami iskolák térnyerése csak 1896-tól kezdődött el, addig pedig szinte kizárólag felekezeti iskolák működtek, ahol a (főként katolikus) hittan a kötelező tananyag részét képezte. Lásd PUKÁNSZKY – NÓBIK 2013.

⁷ A *Pesti Napló* szerzőinek gyermeknevelő, a gyermek viselkedését szabályozó szövegei a neveléstudományt megalapozó pedagógus-filozófus, Johann Friederich Herbart irányzatával vonhatók párhuzamba. Herbart nevelési elveit a szigorú életvezetés jellemezte: „olyan erkölcsös embert kívánt nevelni, aki praktikus polgári erények birtokában jól megtalálja helyét a társadalomban. Azt vallja, hogy minden gyermekben kialakíthatóak az erkölcsi eszmék, de csak akkor, ha céltudatos és tervszerű, szervezett nevelő hatások érik.” Bár a 19. század végére kialakult egy újfajta gyermekszemlélet, amely teret engedett a gyermek individuális szükségleteinek, a testi fenytés és egyéb erőszakos nevelési módszerek nem koptak ki olyan gyorsan a tanítók és szülők repertoárjából (HOLLÓSI 2008, 101).

⁸ Még a 20. század eleji, a gyerekirodalomban előforduló szövegekben is található osztrák- és románellenes utalás, illetve jelen vannak a haza és hazafiasság elsődlegességét hangsúlyozó nézetek. Vö. Tábori Róbert: *Hogyan lett Stefl-ből Pista?* Pesti Napló, 1903.01.25, 17–18.

1. diagram: Az egynél több szöveget publikáló szerzők 1901 és 1905 között

Tábori Róbert Bácsalmáson született 1855-ben. A származási helyéhez közel fekvő nagyvárosban, Baján végezte el középiskolai tanulmányait, ezért a *Baja* című lapnál kezdte meg hírlapírói működését 1873-tól. Karrierje gyorsan fejlődött, ugyanis nemcsak vidéki napilapoknál tevékenykedett, hanem külföldi nagyvárosok lapjai is alkalmazták hír-, illetve tárcairóként. Munkatársa volt a bécsi *Fremdenblatt*, *Morgenpost* és *Berliner Zeitung* lapoknak, a prágai *Politiknak* és a berlini *Deutsches Heimnek* is. A külföldi sajtóorgánumok mellett a nevesebb fővárosi lapoknak, például a *Pesti Hírlapnak*, a *Fővárosi Lapoknak* és a *Pesti Naplónak* is dolgozott. Azonban nemcsak hírlapíróként tevékenykedett, hanem fordítóként és szépirodalmi alkotóként is, hiszen számos regénye és novelláskötete jelent meg. A gyermekolvasók körében is nagy népszerűségnek örvendett: az 1890-es évektől írt műveket az ifjúság számára. A *Pesti Napló* gyermekirodalmi rovatának munkálatai előtt is foglalkozott gyermeksajtóval, ugyanis három évig szerkesztette a *Magyar Ifjúság* című folyóiratot. A *Pesti Napló* gyerek- és női rovatának népszerű szerzője,⁹ szerkesztője 1906-ban, Budapesten hunyt el.¹⁰ 1901 és 1905 között ő szerezte a

⁹ A *Pesti Napló* női rovata a 20. századra teljesen átalakult. Az 1893-tól működő melléklet a kezdeti változatos tartalom után egyszerűbb sémát vett fel a gyerekrovatba rendszeresen publikáló Tábori Róbertnek köszönhetően, aki *Igric* álnéven szerkesztette a női rovatot. A szerkesztőségbe tömegesen áradó segélykérő olvasói levelekre válaszolt – azaz véleményt formált, tanácsot adott az éppen felmerülő, (főként fiatal) nőket érintő mindennapi és szerelmi életre vonatkozó témában vagy illetleni kérdésben.

¹⁰ Tábori Róbert nekrológjaiban nagy hangsúlyt kap a szerző gyermekírói munkássága: „Amihez szíve leginkább fűzte, amit minden munkája közt a legnagyobb szeretettel végzett: nem a nagy regény, hanem az ifjúság számára való elbeszélés volt. Mint ragvogott arca, amidőn frissiben elmondhatta, hogy új, érdekes, kedves tárgyat talált a fiatalág számára, amit szeretni fog, élvezni fog, amiből tanulni és nemesbülést fog szerezni ezer és ezer kis fiú és kis leány. – Ez az én igazi publikumom, – mondotta váltig. Egyetlen egy munkája sem készült annyi forró ambícióval, mint ezek az iratok. Egyik sem tükrözi nemes és finom lelkét oly beszédesen, mint ezek. Csak elméjének és szívének legjavát merte zsenge közönségének adni: atyja volt minden magyar gyermeknek.” (LYKA 1906, 533).

legtöbb szöveget a rovaton belül, mely annak is köszönhető, hogy már a századforduló előtt is jelentékenyen részt vett a gyerekvovat szerkesztésében.

Londesz Elek Debrecenben született 1868-ban. Hasonlóan Tábori Róberthez, tanulmányainak befejezése után Budapesten helyezkedett el újságíróként.¹¹ A hírlapírói tevékenység és a fordítás mellett próza- és versírással is foglalkozott. A *Pesti Napló* felnőttközönsége számára 1898-tól írt cikkeket, de a gyermekekre is gondolt: többek között lefordította Firduszi *Sahnáméj*ának egyes részeit, melyeket a *Pesti Napló Gyermekvilág* rovatában is közöltek,¹² az *Egy falusi tanító naplójából* című elbeszélésgyűjteményének darabjai is megjelentek a gyermekrovatban, valamint *Tündérorságban* címmel egy mesekönyvet is kiadott 1917-ben.¹³ A szövegeinek mennyiségét tekintve fontos pozíciót foglalt el a rovatban: saját nevéen harminchét szövege jelent meg, feltételezett írói álnevéen pedig harminckilenc.¹⁴ A rendkívül termékeny életművet létrehozó Londesz Elek 1934-ben hunyt el Budapesten.

Konrádné Kelen Jolán esetében csak néhány életrajzi adat maradt fenn az utókor számára: 1889-ben feleségül ment Dr. Konrád Jenőhöz, a nagyszebeni országos tébolyház igazgatójához, akitől egy lánygyermek született.¹⁵ Értelmiségi család tagjaként (apja, Dr. Kelen József fővárosi kerületi orvos) nem a megélhetés kényszere vitte rá a publicisztikai és szépirodalmi szövegek publikálására, inkább kedvtelésből írogatott. A kor szokásának megfelelően – mint hírlapíró ismerősöket felmutatni nem tudó személy – különféle lapokhoz küldöztette írásait, vállalva a visszautasítás kockázatát: „*K. Kelen Jolán. Simitással hozzuk, de most még sok van előtte a soron, de pár hét alatt sorát ejtjük.*”¹⁶ A 20. század első évtizedében több fővárosi lap is alkalmazta, mint alkalmi tárcaíró (*Ország-Világ*, *Új Idők*), ezen kívül a *Pesti Napló* gyermekrovatában is számos meséjét adták közre, melynek köszönhetően 1910-ben önálló kötete jelent meg *Tarka pillangók a Mesék országából* címmel.¹⁷

---

¹¹ KENYERES 1982., 85.

¹² Fordításából hét különböző részletet közölt a gyermekrovatban, elsőként az 1909. március 13-ai lapszámban. Vö. Londesz Elek (ford.): Gajumerz király boszujja. *Pesti Napló* 1909.03.13, 33–34.

¹³ LONDESZ 1917.

¹⁴ A *Pesti Napló* gyerekvovatának 1901-től 1905-ig tartó időszakában a *Mesélő bácsi* nevet viselő szerző publikálta a második legtöbb szöveget. Egyes írói álnevekkel foglalkozó kiadványok Londesz Elekhez kapcsolják ezt az álnevet, azonban találkozhatunk olyan jegyzékekkel is, melyek *Mesélő bácsit* Londesz Tivadarral azonosítják. Vö. *Tolnai Világlapja* 1910.12.25, 3010; *Corvina* 1904.01.30, 15. Bár személy szerint a *Tolnai Világlapja* című lap állítása felé hajlok, az információk megkérdőjelezhetősége miatt az egynél több szöveget publikálókat jelölő diagramon különválasztottam Londesz Elek és *Mesélő bácsi* szövegkorpuszát.

¹⁵ *Fővárosi Lapok* 1887.05.18, 1001.

¹⁶ *Tolnai Világlapja* 1903.10.18, 30.

¹⁷ „*Egy új írónő, Konrádné Kelen Jolán jelentkezik abban a szép könyvben, mely a Tarka pillangók a mesék országából címet viseli. Ifjúsági könyv, 24 mese van benne, eredeti leleményű, frissen elbeszélte dolgok, egy harmonikus asszonyi lélek kedves virágai. Ifjúsági irodalmunkban határozottan számot tesz; ha vannak is egyes mesékben, különösen előadásukban vonások, a melyek elárulják a*

Bár **Tutsek Anna** (1865–1944) Kolozsvárott látta meg a napvilágot, csak Budapestre költözése után indult be irodalmi karrierje. A számára hírnevet hozó Cilike-sorozat és a *Magyar Lányok* című folyóirat szerkesztése nem szerepelt kezdetektől a céljai között. Kádár Judit hívja fel a figyelmet Tutsek Anna memoárja alapján, hogy az író „nem önszántából, hanem a körülmények kényszerítő hatására kezdett a lányoknak szóló rétegirodalommal foglalkozni.”¹⁸ A középosztálybeli, elszegényedett „vénkisasszony” az 1880-as évek közepétől írt a *Hétbe* és a *Fővárosi Lapokba*, azonban honoráriumot ekkor még nem kapott. Első publicisztikai írásai, és három kiadott novelláskötete még nem a női irodalom témáit pendítik meg, azonban az 1894-ben kapott ajánlat egyértelműen a serdülő lányoknak szóló történetek írása felé terelték. A Singer és Wolfner Kiadó ugyanis megbízta őt egy fiatal lányoknak szóló folyóirat szerkesztésével, így azonban „haláláig azt a nőknek másodrendű szerepet juttató patriarchális szemléletmódot népszerűsítette, amitől fiatalon oly sokat szenvedett.”¹⁹ 1900-ban feleségül ment kollégájához, Tábori Róberthez, akitől egy lánygyermek született. Tutsek Anna rengeteg könyvet adott ki élete során, egyes becslések szerint ötven kötetnél is többet.²⁰ A *Pesti Napló* gyerekrovatába írt szövegeinek nevelési elvei megfeleltethetők a Mallász Rita által felvetett problémával: a szövegek a korabeli propaganda eszközei, amely a lányokat a mintakövető háziasszonyi szerep elsajátítására készítette elő.²¹

A négy szerző által publikált szövegkorpuszok jellemzői

Tábori Róbert az elbeszélő szövegek mellett a dráma műnemében is alkotott, ugyanis az 1890-es évektől színházi referensként szerzett tapasztalatait gyermekvígjáték-íróként is kamatoztatta. A *Pesti Naplóban* az öt év alatt hét vígjáték jelent meg. A diagram Tábori szövegkorpuszának műfaji és tematikai sokszínűségét mutatja, ám ez a fajta diverzitás a cselekmény terén nem jelenik meg: a szövegek túlnyomó része ugyanarra a sémára épül.

Vígjátékainak főszereplője egy olyan kislány, aki iskolába járás helyett kerülőutakat keres, és minden történetben más foglalkozás után néz. Így olvashatunk arról, hogy Dezsőke beáll katonának, kipróbálja a léghajózás mesterségét, felveszik inasnak egy vegyeskereskedésbe, majd képviselő lesz, aki lázadást szít az osztályban. A történetek mindig ugyanazzal a tanulsággal zárulnak: Dezsőke belátja, hogy az adott szakma nem hozzá való, és tanulás nélkül nem válhat „rendes” felnőtté. A „Dezsőke-történetek” 1903-ban önálló

---

nyilvánosság tüzeiben még ki nem próbált írónőt, a dilettáns mértéken jóval felül emelkednek.” *Vasárnapi Újság* 1909.11.21, 984.

¹⁸ KÁDÁR 2013.

¹⁹ KÁDÁR 2013.

²⁰ VARGA 2010, 193.

²¹ MALLÁSZ 2009.

kötetben is megjelentek, így a rovat kiváló reklámfelületként szolgált Tábori frissen megjelenő könyve számára.²²

A korpusz negyedét alkotják az elbeszélések és a mondák, de a rossz gyerekek megjavulásáról szóló mesék is jelentős részét képezik a szövegcsoportnak. Az utóbbi történetek egy-egy gyermekekre gyakran jellemző tulajdonságot állítanak központba – kiküszöbölendő problémaként. Számos mese a gyerekszereplő pozitív bemutatása után rátér a karakter (általában egyetlen) hibájára. Ilyen elítélendő tulajdonság lehet a cserfesség, kíváncsiság, lustaság, de olykor még a komolytalanság is. Ezek a magatartáskorrekciós mesék vagy elbeszélések túlmennek a követendő példa felállításán: kilátásba helyezik az olvasók számára az adott minta be nem tartásának negatív következményeit a főszereplők sorsán keresztül, ezért a történetek a gyerekek megjavulásával végződnek. A szerzők nem ismernek megalkuvást a gyerekekkel szemben, sematikusan egyetlen elfogadható viselkedési módot kínálnak fel az olvasóknak: tökéletesnek lenni. A szerzők hízelgő módon a szövegekben megjelenő szülőket pozitív karakterként ábrázolják, de a főszereplő óvodás vagy kisiskolás korú gyerekek büntetésben részesülnek. A fegyelmezés típusa alapján megkülönböztetünk reális (vagyis fantasztikumtól mentes, a valóságban is elképzelhető büntetésformákat), például elzárás, éheztetés, fizikai abúzus, lelki bántalmazás. A másik típus azokat a büntetési módokat tartalmazza, amikor különféle fantasztikus elemek vezetik rá az olvasót hibáinak korrigálására. Tipikus példa az átváltozás bekövetkezése: az állatkínzó gyerek a bántalmazott állattá alakul, vagy a tiltás ellenére ollóval játszó lány „Klik-klak kisasszonyként” olló alakban találja magát. Előfordul, hogy csak egyetlen testrész alakul át: a sokat duzzogó kislánynak elefántorra nő, a kíváncsi természettel rendelkező lány pedig egyik napról a másikra elveszíti az orrát. A tanító célzat a képzeletbeli helyszínek és szereplők szintjén is megjelenik: a nyaláncságokat előszeretettel fogyasztó gyermek Cukorországba jutva megcsömörlök az édességektől, ezáltal értékelni kezdi a rendes, házias ízeket. De az olvasók „Kérdőjel kisasszonnyal” is megismerkedhettek (egy ténylegesen kérdőjel alakú, apró termetű képzeletbeli lényel), aki lenevelte a túl sokat kérdező kislányt a folytonos tudakolózásról. A műfaji besorolást megnehezítik az olyan elbeszélések, melyekben a mesei elemek csak metaszöveggént jelennek meg: egy reális kerettörténet határolja körül a mesemondás aktusát vagy egy álom narratíváját. Így a gyerekek álmában vagy a szülők meséiben lejátszódó

---

²² TÁBORI 1903. A rovatot hirdető céllal is használta néhány élelmes szerző: többek között Tábori Róbert és Dávid Margit remek marketingérzékkel rendelkezett, ugyanis megjelenő könyveik vagy saját írói jártasságuk reklámját a szövegekbe is belefűzték, tökéletesen kiaknázva a rovat nyújtotta lehetőségeket. *„Olyan édes érzés fog el, ha elgondolom, hogy most széles Magyarországon mindenütt a karácsonyfaik alatt állnak az én kedves olvasóim s mialatt játékaiknak, karácsonyi ajándékaiknak örvendenek, egy-egy gondolatot Margit néni felé röppentenek, aki ime ezt a mesét adja karácsonyi ajándék gyanánt.”* (Pesti Napló 1910.12.18, 130).

fantasztikus események a valóságban nem zajlanak le, tehát ugyanúgy a realitás talaján mozog a szerző, mint az elbeszélések esetében.²³

Tábori Róbert továbbá tizenhat allegorikus történetet is írt, melyek egyaránt szólhatnak gyerekeknek és felnőtteknek is. A szerzőt népnevelő szándék vezérelte, ugyanis olyan követendő értékeket és tulajdonságokat állít a központba, mint a hazaszeretetet. Következő szövegtípusába azok a mesék tartoznak, melyek nem emberi hősök szemszögéből játszódnak, hanem antropomorfizált állatok, tárgyak, természeti jelenségek vagy növények nézőpontjából. Az olvasók megismerhették a víz körforgásának mesés köntösbe ágyazott tananyagát egy hópihe utazásán keresztül, vagy olvashattak Libuska kisasszony megfázásának és szerencsés felgyógyulásának történetéről.²⁴

Tábori nyolc darab királytörténete azt a kettős helyzetet dolgozza fel, amit a korabeli magyar társadalom jelentős része érzett az uralkodó személyével kapcsolatban. Ugyanaz a Habsburg Monarchiát vezető Ferenc József verte szét a '48-as szabadságharcot, és adta ki a megtorlási parancsot, mint aki aztán az 1867-es kiegyezést és az ezzel együtt járó gazdasági fellendülést is aláírta. Bár a Habsburg Birodalom és Magyarország között békésebb viszony alakult ki, a kulturális emlékezet a 20. század elejére is megőrizte a magyarokat ért sérelmeket. Ez az ambivalencia jelenik meg Tábori Róbert királytörténeteiben is, ahol a jó uralkodó elvárható attribútumait jeleníti meg: az ország vezetője igazságos, adakozó, békeszerető és bátor legyen. A történetek főszereplője mindig egy gonosz, zsarnok király (legyen akár megszemélyesített állat is), aki a mese végére erényes, szeretett királlyá válik.

Londesz Elek szövegtörzsének nagy része felnőttekhez szól. Ezt bizonyítja az elbeszélések túlsúlya, melyek mellett Mátyás-mondákat és visszaemlékezéseket is közölt. A tizenegy tanító célzatú mese nagy része allegóriában beszélő történet, melyekben – ahogy az elbeszélések esetén is – a munka szeretetét, a jócselekedetek fontosságát, az állatszeretetet, szomszédi jóviszonyt és a könyörületességet hangsúlyozza. Ha elfogadjuk a már korábban idézett Tolnai Világlapjának állítását, miszerint Londesz Elek *Mesélő bácsi* néven is publikált, akkor a szerző szövegtörzséhez sorolhatók az Indiában játszódó keleti mesék, az állatmesék és a magatartáskorrekciós mesék, elbeszélések. Az utóbbi műfaj esetén Tábori szövegeihez hasonlóan az átváltozásnak és az álomnak szintén nagy szerepe van. *Mesélő bácsi* orientális történetei az iszlám kultúra értékeit mutatják be, úgymint az adakozás, az ima, a szerénység és a felebaráti szeretet fontosságát. Főszereplői gőgös uralkodók és fősvény kereskedők, akikre egy mindig pont arra tévedő dervis gyakorol jó hatást egy tanulságos mese elmondásával.²⁵

---

²³ Tábori Róbert: *Mese az ezüstorrú kisleányról*. Pesti Napló 1902.04.06, 18.; Uő: *Klik-Klak kisasszony*. Pesti Napló, 1904.05.29, 23–24.; Uő: *A Cukorsziget*. Pesti Napló, 1904.03.20, 24–25.; Uő: *Kérdőjel kisasszony*. Pesti Napló, 1905.05.21, 35–36.

²⁴ Vö. Tábori Róbert, *Téli mese*. Pesti Napló, 1905.01.22, 25.

²⁵ Vö. *Mesélő bácsi: A dervis meséje*. Pesti Napló, 1905.03.26, 14–15.

Konrádné Kelen Jolán színvonalasabbnak mondható történetei között tizenegy elbeszélés található, melyek gyerekekről szólnak, és mégsem didaktikus, hanem szórakoztató stílusban íródtak. A *Pesti Napló* többi szerzőjére nem jellemző módon neki van néhány olyan szövege is, amelyekben a gyermekek lélektanával foglalkozik. Természetesen nála is tetten érhető a didaktikus, gyermekbűntetési szűzsé, de ő már komolyabb témákról is ír. *Az eltemetett babák* című elbeszélése a kamaszodó Klárin keresztül mutatja be a felnőtté válás korszakhatárát, a nemi érés folyamatát. Bár Klári szívesen játszik kishűgával az erdőben, a fiúk közeledtére elássa kedvelt babáit, mert „nagyányosabbnak” szeretné mutatni magát. Az éjszaka közepén azonban felébred, és a játékaik iránt érzett lelkiismeret-furdalásának következtében kiássa a játékbabákat, így lelepleződik a még benne lévő gyermeki ártatlanság.²⁶ A *Mese Ilonkáról* című elbeszélés pedig azt az érzelmi és erkölcsi traumát járja körül, ami a serdülő Ilonkában játszódik le, miután véletlenül leejtette a rá bízott kisbabát. Végül az elhallgatás helyett a meggyónás aktusát választja, így könnyítve lelkiismeretén.²⁷

Tutsek Anna történeteinek főszereplői gyerekek, állatok vagy tündérek. Hasonlóan Kelen Jolánhoz, szórakoztató meséket és problémaközpontú elbeszéléseket is publikált a korszakban elmaradhatatlan didaktikus történetek mellett: például írt egy testi fogyatékkal rendelkező lány kilátástalan helyzetéről. Az író nő a gyerekvotát egyik nacionalista élharcosa, több meséje a gyerekek vallásos hitét, hazaszeretét és magyarságtudatát szándékozik erősíteni. Tutsek Anna *Tündérországa*ban a fehéregerek a Rákóczi-indulót fűjják, a tündérek aranykertje pedig Magyarországon található. Gyerekszereplői a játszópajtásokkal vívott csataszimuláció során akár az életük árán is megvédenék a magyar zászlót.²⁸

Összegzés

Bár 1901 és 1905 között összesen huszonnyolc különböző szerző publikált a gyerekvotabba, mégis megfigyelhető a bemutatott négy szerző – Tábori Róbert, Londesz Elek, Konrádné Kelen Jolán és Tutsek Anna – szövegeinek dominanciája. Az általuk közölt szövegek többsége előíró jellegű, így a gyerekvotát olvasó gyermek- és felnőttközönség is a szórakoztató, esztétikai minőséget képviselő szövegek helyett a pedagógiai céloknak alárendelt gyermekirodalommal találkozott.

---

²⁶ Konrádné Kelen Jolán: *Az eltemetett babák*. Pesti Napló, 1904.05.08, 34–35.

²⁷ Konrádné Kelen Jolán: *Mese Ilonkáról*. Pesti Napló, 1904.10.30, 35–36.

²⁸ Tábori Róbertné: *Mese a fehér egerekről*. Pesti Napló, 1901.02.03, 9–10; Táboriné Tutsek Anna: *Hogyan lett oláh Janiból magyar fiú?* Pesti Napló, 1901.07.21, 17; Csergő Hugó: *Baby*. Pesti Napló, 1902.03.23, 16–17.

Sajtóanyag

A Pesti Napló vasárnapi lapszámai 1901 és 1905 között

Corvina 1904.01.30., 15.

Fővárosi Lapok, 1887.05.18., 1001.

Tolnai Világlapja 1903.10.18., 30.

Tolnai Világlapja 1910.12.25., 3010.

Vasárnapi Újság 1909.11.21., 984.

Irodalom

ERDÉLYI 1997 = Erdélyi Pál: *Jókai útja Révkomáromtól Pestig, a bölcsőtől a babérig*. Pozsony : Kalligram, 1997.

GÁSPÁRNÉ 1906 = Gáspárné Dávid Margit: *Huncut Böske kalandjai és egyéb mesék*. Budapest : Magyar Kereskedelmi Közlöny, 1906.

HANSÁGI 2014 = Hansági Ágnes: *Tárca – regény – nyilvánosság. Jókai Mór és a magyar tárcaregény kezdetei*. Budapest : Ráció Kiadó, 2014.

HOLLÓSI 2008 = Hollósi Hajnalka: Gyermekkép, gyermekvilág, gyermekfelfogás változásai pedagógiai megközelítésben. *Iskolakultúra Online* 1 (2008) 92–103.

KÁDÁR 2013 = Kádár Judit: *Pályaelterítés – Hogyan lett Tutsek Annából lányregényíró? Kalligram* 22. évf. 2013. január (2013); <http://www.kalligramoz.eu/Kalligram/Archivum/2013/XXII.-evf.-2013.-januar/Palyaelterites> (Letöltés: 2021.05.28.)

KENYERES 1982 = Kenyeres Ágnes: *Magyar Életrajzi Lexikon*. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1982.

KONRÁDNÉ 1910 = Konrádné Kelen Jolán: *Tarka pillangók a mesék országából*. Budapest : Franklin, 1910.

LONDESZ 1917 = Londesz Elek: *Tündérországban*. Budapest : Tolnai Nyomdai Műintézet és Kiadóvállalat R.-T., 1917.

LYKA 1906 = Lyka Károly: Tábori Róbert. *Új Idők* 12. évf. 22. sz. (1906) 533.

MALLÁSZ 2009 = Mallász Rita: Cilike, a népművelő. Női szerepművelők és azok identitásformáló hatása Tutsek Anna Cilike-sorozatában. In: Varga Virág – Zsávolya Zoltán. (szerk.): *Nő, tükör, írás. Értelmezések a 20. század első felének női irodalmáról*. Budapest : Ráció Kiadó, 2009.;

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:--MULaVvSkJ:vmtkd.edu.rs/fex.file:87ceb848-48ea-5c6c-7b61-ecdc0d300937/Mall%25C3%25A1sz%2BD0LG.doc+&cd=12&hl=hu&ct=clnk&gl=hu>
(Letöltés: 2021.05.28.)

NEMESKÜRTY 1993 = Nemeskürty István: *A magyar irodalom története 1000–1945*. Budapest : Akadémiai Kiadó, 1993.

PUKÁNSZKY – NÓBIK 2013 = Pukánszky Béla – Nóbik Attila: *A magyar iskoláztatás története a 19–20. században*. Szeged : Mentorháló, 2013.

TÁBORI 1903 = Tábori Róbert: *Dezsőke pályát cserél*. Budapest : Singer és Wolfner, 1903.

VARGA 2010 = Varga Virág: „*Amíg egy asszony eljut odáig*” *Magyar bestseller írók a 20. század első felében*. Budapest : ELTE-BTK, 2010.

VOJNICS-ROGICS 2019 = Vojnics-Rogics Réka: A „Gyermekszoba” rejtelmek. A *Pesti Napló* gyermekirodalmi rovata (1893–1900). *Tempevölgy* 11. évf. 2. sz. (2019) 73–95.

Five years – four authors

The most influential authors of the *Pesti Napló*
children's section between 1901 and 1905

RÉKA VOJNICS-ROGICS

To date, little is known about the 19th century Hungarian children's literature, since they have not been brought into the field of research of press and literary history. In order for literature to be written specifically for children to emerge in the 19th century, long-term and far-reaching social, political, cultural and economic changes had to take place in Hungary. In my study I deal with the children's literature of the turn of the 19th and 20th centuries. In addition to the children's literature of the period, from 1893 the *Pesti Napló* daily newspaper also published children's literary texts in the amount of 1–1,5 pages per Sunday. I viewed the Sunday issues of the daily newspaper from 1901 to 1905, so I have a large amount of text for those interested. In my study I talk about the most frequently published authors in the children's section of the *Pesti Napló*, and I write about the nature and purpose of the tales and the moral and ideological expectations of children.